

թէոս Պէրպերեանի չնորձալի գրչի բոլոր լատկութիւնները ամբողջ է իւր մէջ. ափսոս, որ մենք չենք կարողում ճաճկահայ գրողների հեղինակութիւնները և չափ վայրի վերոյ դադափար ունինք նոցա մասին: Ժամանակ չէ արդեօք սկսելու:

ԲՐԵԶ

ԳԱՅՐԻԷԼ ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆՅ. ՊԷՊՕ: Կօմեդիա նրեք արարուածով. Բ. տալ. ուղղած. Թճֆլիշ. տալ. Մ.ն. Մարտիրոսեանցի. գ. 50 կ. էջ XIV+122.

Մեր ծերունադարդ, տաղանդաւոր թատերագիր Գ. Սունդուկեանի գլուխ գործոցն է «Պէպօն». և իրաւամբ վաւելում է ամբողջ աղբի համակրութիւնը: 1901 թ. Ապրիլի 30-ին լրացաւ Պէպօի ներկայացման 30 ամեակը. հայ հասարակութիւնն ամեն տեղ հանդիսաւոր կերպով տօնեց այս դասական գերուածքի ներկայացման երեսնամեակը և այդ առիթով իւր խորին լարգանքները մատուցեց ալեգարդ հեղինակին: Առանձին շքով և հանդիսաւորութեամբ տօնեցին այդ յօբելեանը Թիֆլիզի հայ, վրաց և ռուսաց թատրոնական բեմերը:

«Պէպօն» գեղեցիկ և ճշգրիտ նկարագիր է Թիֆլիզի «կլինտօ», «պաժարնիլ» կոչուած ու ամենքից արհամարհուած դասակարգի կենցաղի և բարոյական գաղափարների:

«Պէպօն» տալագրութեամբ առաջին անգամ լոյս է տեսել 1876 թ. և այժմ միայն լոյս է տեսնում երկրորդ տպագրութեամբ: Այսպիսի մի ժողովրդական ու ամենքին սիրելի դաբձած գրուածքի այսքան քիչ տարածուելը և այսքան ուշ երկրորդ տպագրութեամբ լոյս տեսնելը նորից ապացուցանում է, որ մեր ժողովուրդը չէ սիրում թատերական գրուածքների ընթերցանութիւնը, թէև բեմի վրայ դրանք ներկայացուում տեսնելիս՝ չափազանց ոգևորութիւն է արտայայտում:

Դրքիս լառաջաբանը, ինչպէս, և գիրքն ամբողջապէս նուիրուած է պ. Գէորգ Չմշկեանին, Պէպօի տիպը մարմնացնողին, և նկարագրում է «Պէպօի» գաղափարը լղանալու հանգամանքները: Այս լառաջաբանն ամբողջովին արտատպուած է գրքի առաջին հրատարակութիւնից:

Երկրորդ տպագրութիւնը մի քանի մանր փոփոխութիւններով է հրատարակել հեղինակը. ճիշդ է, դրանք մանր են, սակայն նրբութիւններ են արտայայտում. բերենք մի երկու օրինակ. երկրորդ արարուածի դ. տեսիլում Էփեմիան ծառային ասում է. «Ու դուն էլ էնէնց հաքի, վուր դիփունանց «ճիլ լէէն հայ...». հեղինակն այժմ սրբադրում է. «...վուր դիփունանց «ճիլըլ չառանայ...» (էջ. 45).

Նոյն արարուածի ու նոյն տեսիլի մէջ զարձեւալ էփեմի-
ան ծառային ասում է. «...Մէ խօսկով՝ խտակ, կարքի, քա-
ղաքավարի տուն ու դուռ կօնխս...» արժամ հեղինակը բարեոք
է համարել աւելացնել արդ խօսքերին. «Եւ Կէնքն ու ճշեկն էն»
(էջ. 46.) և այլն:

«Պէպօն» Թիֆլիզի բարբառով լինելով գրուած՝ հարկաւ
արնպիտի արտալատութիւններ ունի, որ հասկանալի չի լինի
այդ բարբառը չդիտողին. նամանաւանդ մի քանի ձայնաւոր-
ների արտասանութեան եղանակը. հեղինակը ծանօթութեանց
մէջ բացատրում է այդ տառերի արտասանութեան ձեր և
թարգմանում է մի քանի պարսկերէն երգերը: Այս հանգա-
մանքը չառ բնական գտնելով՝ թուլ ենք տալիս մեզ մի ա-
ռաջարկութիւն անել լարգելի հեղինակին. «Պէպօն» արժմ ոչ
միայն Թիֆլիզի բնակիչներն է, այլև մեր նորագոյն գրակա-
նութեան թանկագին դանձկնից մէկը. «Պէպօն» արժմ ներ-
կայացում է և դաւառական հալ բնակիչի վրայ, մեր դաւառա-
ցի երկրաստորներն էլ չառ անգամ ստանձնում են Պէպօն և
կաղումու դերերը. չէ որ դերակատարները պէտք է հասկանան
թէ ինչ են ասում իրենց դերի մէջ: Պէպօն մէջ կան բաղմա-
թիւ դուռ Թիֆլիզի և Դուռ Կոնստանտնուպոլիս և Կոնստանտնու-
պոլիս անհասկանալի պէտք է մնան հալխօս դաւառացիների
համար. լաւ չէր լինի, որ ալ բառերը դոնէ բացատրուէին
ծանօթութեանց մէջ: Միայն առաջին արարուածի մէջ մենք
թուցինք մօտ 35 արդպիտի բառեր, որոնք անհասկանալի են
միտում ոչ Թիֆլիզցուն և վրացներէն չիմացողին. մի քանի օրինակ-
ներ. «Գւա» - Գաւաբերք ինձ. (էջ. 2) «Կէնք» (էջ. 3) «Կէնք» (էջ. 8),
«Տօ, Բ» Բոն հանաք է» (էջ. 1) «Կա, Բ» Բոն հանաք է» (էջ. 16)
(էջ. 16) «Կէնք» (էջ. 16) «Բաւը Կէնք է ըլում. (էջ. 18).
«Կէնք» (էջ. 24). «Թէ Կէնք. օր չին կորչի և կու տեսնիս...»
(էջ. 24). «Կէնք» Կէնք անիլ տան... (էջ. 2), «Կորչեքէն
առնիս Կէնք» (էջ. 33) «Կէնք», «Կորչի» (էջ. 37) «Կէնք»
չէ վրայ ինչո՞վ իս աւել» (էջ. 38) և այլն և այլն:

Գրքի արտաքինը համապատասխանում է ներքինին.
ճշակագէտ հեղինակը ջանք չէ խնայել, որպէս զի մօքոր
ու գեղեցիկ լինի հրատարակութիւնը. թուղթն ընտիր և տր-
պագրութիւնը լաւ ակոսմ միայն, որ զիրքը կաղմուած չէ
ինչպէս հարկն է. թերթերը ծալած դրուած են միայն և բանա-
լիս իսկոյն թափթիւում են:

Ցանկանք, որ երբեք տպագրութիւնը չէ և անթերթ
լինի:

ԲՐԻՑ